

Major Johann Daniel (1634-1693)

Autor pierwszego na świecie opisu karbońskich skamieniałości roślinnych

Urodził się 16 sierpnia 1634 roku we Wrocławiu. Jego ojciec, Elias Major, był profesorem, a następnie rektorem i inspektorem Gimnazjum św. Elżbiety. Filologii, historii i filozofii uczyli Majora w tym gimnazjum, prócz jego ojca, Christoph Colerus, Johannes Fechner i Johannes Gebhard. W latach 1654-56 studiował fizykę i medycynę w Wittenberdze u Conrada Viktora Schneidera, w domu którego mieszkał, oraz u Markusa Bauzera i Johannes Sperlina. W roku 1657 na podstawie napisanej pod kierunkiem profesora języków orientalnych i swego przyszłego teścia, Andreeasa Sennerta, pracy „Theses medicas de lacrimis” został magistrem Fakultetu Filozoficznego.

W następnym roku udał się na ściśle medyczne studia do Lipska, gdzie uczyli go Christian Lange, Leonhard Ursinus oraz Johannes Michaelis, który nie tylko był jego nauczycielem, ale otoczył go również ojcowską opieką. Po ukończeniu studiów w Lipsku Major wyjechał, jak było wówczas we zwyczaju, do Włoch, gdzie przy poparciu radcy Johannes Hieronymusa Imhoffa z Norymbergii i radcy Giovanniego Francesca Lauredano z Wenecji zyczliwie został przyjęty na Uniwersytecie w Padwie przez Antonia Molinettiego i Karla Offreda. W roku 1660 ukończył studia uzyskując w Padwie stopień doktora medycyny.

Swoją wiedzę zamierzał jeszcze pogłębić w licznych bibliotekach i muzeach Włoch, jednak sprawy rodzinne zmusiły go do szybkiego wyjazdu do Wrocławia. Stamtąd udał się do Wittenbergi, gdzie pod koniec 1660 roku otworzył praktykę lekarską i ożenił się z Marią Dorotą Sennert, która zmarła rok później przy urodzeniu córki, Joanny Doroty. W roku 1663 Major przeniósł się do Hamburga, gdzie po wybuchu epidemii dżumy władze miejskie powierzyły mu stanowisko lekarza dżumy. Wobec poważnego zagrożenia życia poprosił wówczas swego przyjaciela, wrocławskiego lekarza Jakoba Sachsa von Levenhain, by w razie jego śmierci zatroszczył się o wydanie jego dzieł, obiecując mu jednocześnie, że w razie jego śmierci sam również zatroszczy się o jego naukowy dorobek.

Za radą Sachsa w roku 1664 został Major, przyjmując przydomek „Hesperus”, członkiem Akademii Dziwów Natury (Matrikel No. 29), zaś w roku 1665 zaproponowano mu objęcie połączonej z wykładami botaniki i chemii katedry medycyny teoretycznej założonego właśnie Uniwersytetu Christiana Albrechta w Kilonii. We wrześniu tegoż roku Major poślubił wdowę Małgorzatę Elżbietę Pincier z Lubeki, która urodziła mu kilkoro dzieci, wśród których był m.in. syn Detlev Johann, późniejszy senator Kilonii. W roku 1667 został Major lekarzem nadwornym księcia Christiana Albrechta i jego brata, Augusta Friedricha, biskupa Lubeki, zaś w roku 1669 – prefektem założonego właśnie akademickiego ogrodu botanicznego w Kilonii. W latach 1668, 1672 i 1676 pełnił obowiązki rektora Uniwersytetu Kilońskiego, w roku 1673 – dziekana Fakultetu Medycznego.

Przez całe życie odnosił się dość niechętnie do medycyny klinicznej i praktyki lekarskiej, znacznie chętniej zajmując się teoretycznymi zagadnieniami anatomii i fizjologii. Prowadził badania krwioobiegowe i, obok Christophera Wrena, Richarda Lowera i Johanna Sigismunda Els-

holtza, był jednym z pionierów iniekcji substancji leczniczych. Jego wykłady obejmowały swoją tematyką wiele dziedzin, od medycyny, fizyki, chemii i botaniki, poprzez analizę Pisma Świętego z medycznego punktu widzenia, aż po historię starożytną, numizmatykę, archeologię i muzealnictwo. W tej ostatniej dziedzinie miał szczególnie wiele doświadczeń, gdyż przez całe swe życie gromadził dzieła sztuki, monety, minerały, skamieniałości i różnego rodzaju osobliwości, wśród których były nawet potworki zwierzęce i ludzkie. Zbiory te zajmowały coraz więcej miejsca, a w końcu cały jego dom przekształcił się w muzeum, którego nazwa – Museum Cimbricum – nawiązywała do dawnej nazwy Półwyspu Jutlandzkiego.

Major był typowym erudyta epoki baroku, znał wiele języków, prowadził rozległą korespondencję naukową, pisywał niemieckie i łacińskie wiersze, a jego dorobek naukowy obejmował ponad 70 prac. Rozważając w swych dziełach doniosłość wynalezienia kompasu, prochu i druku, uważał, że kolejnym przełomowym dokonaniem ludzkości będzie umiejętność konstruowania maszyn latających, przy czym obok zalet sztuki latania wskazywał też na płynące z niej niebezpieczeństwa i kreślił sugestywne wizje wojen prowadzonych z użyciem powietrznych statków. Zajmował się też skamieniałościami, uważając je, co w jego czasach nie było jeszcze zbyt powszechnie przyjętym sądem, za szczątki roślin i zwierząt. H. R. Goepfert pisał w roku 1832 o jego zaginionym już wówczas, wydanym w roku 1664 dziele o zachowanych w kamieniach szczątkach roślin i zwierząt, w którym zamieścił opis odcisków roślin w pochodzącym ze Śląska węgla. Opis ten był 35 lat starszy od słynnych opisów angielskiego uczonego Eduarda Luidiusa, zamieszczonych w wydanym w Londynie w roku 1699 dziele „Litophylacii britannici Ichno-graphia”.

W roku 1691 rozpoczął Major szeroko zakrojone badania Półwyspu Jutlandzkiego pod względem topograficznym, przyrodniczym, historycznym i archeologicznym. W roku 1693 dla poparcia dowodami swych tez o pochodzeniu plemienia Cymbrów z obszaru Półwyspu Skandynawskiego, a także dla obejrzenia przyrody i świadectw przeszłości północnych krain, udał się do Szwecji. Tam wezwano go do Sztokholmu, do łóża chorej królowej Ulryki Eleonory. Mimo jego starań królowa zmarła 26 lipca, a on sam zaraził się i zmarł 3 sierpnia 1693 roku. W lutym 1694 roku postanowiono przewieźć jego szczątki do Kilonii i umieszczono je na pokładzie statku wiozącego dary szwedzkiego króla dla księcia Christiana Albrechta, jednak statek ten zatonął podczas burzy w pobliżu Kopenhagi. Spadkobiercy Majora sprzedali w roku 1698 gromadzone przez niego przez całe życie zbiory za kwotę 6000 talarów.

Ważniejsze prace:

- 1662 – *Historia anatomica calculorum insolentionis figurae ac magnitudinis in renibus Joannis Sperlingii repertorum*. Leipzig.
- 1664 – *Lithologia curiosa sive de animalibus et plantis in lapidis veris*. Wittenbergae.
- 1664 – *Dissertatio Epist. de cancri et serpentibus petrefactis ad Jacob Philipp Sachs a Levenhain*. Jenae.
- 1664 – *Prodromus Chirurgiae Infusoriae*. Lipsiae.
- 1665 – *De planta monstrosa Gottorpiensis*. Schleswig.
- 1667 – *Chirurgia infusoria*. Kiloni.
- 1668 – *Erste der medezinischen Untersuchungen zum Neuen Testament, über Myrrhe, das Fasten Christi, Christus als Arzt, über Epileptische und über das fade Salz*. Kiel.
- 1668 – *Amerikanische Schulpe, in Brasilien genannt Coati, ein sehr artig Tier, um guter Vorbereitung zur künftigen Anatomie willen kürztzlich beschrieben* [b.m.w.].

- 1668 – Beschreibung der Amerikanischen, und bei dem Fürstlichen Schlosse Gottorp, im Monat August und September 1668 blühende Aloen. Schleswig.
- 1669 – Anatomische Berichte. Kiel.
- 1670 – Seefarth nach der neuen Welt, ohne Schiff und Segel. Kiel.
- 1670 – Ärztliches Forscherkollegium über die selteneren Naturerscheinungen. Kiel.
- 1672 – Anatomische Disputation über den Blutkreislauf. Kiel.
- 1672 – Zusammenfassende Übersicht der biblischen Medizin. Kiel.
- 1675 – Memoria Sachsiana. *Ephemerides. Bd. 5.*
- 1676 – Disputation de aerumnis gigantum in negotio sanitatis. Kiel.
- 1678 – Genius errans sive de ingeniorum in scientis abusu. Kiel.
- 1680 – Brieflicher Vorbericht über die von ihm eingerichteten künstlicher Warmbäder, an Tobias Czaschelius, Arzt und Kammerdiener des Kaisers, und Dr. Heinrich Vollgnadius, Stadtarzt zu Breslau, gerichtet. Kiel.
- 1683 – Untersuchung über Kupfermünzen, an Ezechiel Spanhemius. Kiel.
- 1685 – Der strahlende Serapis, Arztgottheit der Ägypter aus Metall und Edelstein. Kiel.
- 1688 – Traktat über den Nabel des Meeres. Hamburg.
- 1691 – Einführung zur Atlantica oder länderkundliche Beschreibung der nördlichen Königreiche. Kiel.
- 1691 – Zwei Bändchen anatomischer Thesen, die aus den öffentlichen Vorlesungen über den Blutkreislauf genommen sind. Kiel.
- 1692 – Bevölkertes Cimbrien, oder die zwischen der Ost- und Westsee gelegene Halbinsel Deutschlands, nebst dero ersten Einwohnern, und ihrer eigentlichen, durch viel und grosse Umwege geschehenen, Ankunft, summarischer Weise vorgestellt. Plön.

Źródła:

1739. Zedlers Universal-Lexikon. Leipzig und Halle. Bd. 19. S. 609-610.
- Goepfert H. R. 1832. Über die Bestrebungen der Schlesier, die Flora der Vorwelt zu erläutern. Schl. Prov. Blätt. 96. S. 109.
- Haseloff A. 1940. Festschrift zum 275jährigen Bestehen der Christian-Albrechts-Universität Kiel. Kiel. S. 422-446.
- Hess W. 1884. Allg. Deutsche Biogr. 20. S. 112.
- Löhr H. 1940. Festschrift zum 275jährigen Bestehen der Christian-Albrechts-Universität Kiel. Kiel. S. 175-183 (bibliografie).
- Peuker J. G. 1788. Kurze Nachrichten der vornehmsten schlesischen Gelehrten. Grottkau. S. 74.
- Schipperges H. 1967. Geschichte der medizinischen Fakultät. Die Frühgeschichte 1665-1840. Kiel. S. 23-28 (portret).